

MAJA MIŠE

**PRELIMINARNE ANALIZE KERAMIKE PRONAĐENE UNUTAR
BEDEMA ANTIČKE ISE**

PRELIMINARY POTTERY ANALYSIS FOUND INTRA MUROS OF
ANCIENT ISSA

UDK: 904 : 738 (497.5
Vis) „652“
Priopćenje na
znanstvenom skupu
Primljeno: 18. 2. 2010.
Prihvaćeno: 15. 4. 2010.

Maja Miše
HR, 21 000 Split
Filozofski fakultet u
Splitu
Sinjska 2
mmise@ffst.hr

Arheološkim istraživanjima unutar bedema antičke Ise pronađena su dva stambena objekta između kojih se nalazi popločenje s odvodnim kanalom. Preliminarnim analizama keramičkih ulomaka pronađenim unutar kanala pokušali smo utvrditi u kojim je razdobljima kanal funkcionirao. Statističkim je analizama utvrđeno da najviše ulomaka pripada kuhinjskoj keramici, a od fine keramike pronađeni su ulomci keramike tipa Gnathia, ulomci kasnohelenističke reljefne keramike, sive keramike te ranorimske keramike tankih stijenki.

Ključne riječi: stambeni objekt, preliminarne analize, keramika, kuhinjska i fina keramika, keramika tipa Gnathia, reljefna helenistička keramika, siva keramika, keramika tankih stijenki.

Slika 1.
Pogled na objekt 1 i helenistički bedem

Slika 2.
Pogled na kanal, stanje 2008.

Antička Isa (*Issa*) smjestila se u dnu viške uvale, na južnim obroncima brda Gradine. S istočne i zapadne strane još su vidljivi ostaci bedema, koji je bio dužine 800 metara, pretpostavimo li da se protezao i s morske strane, jer ostaci na tom dijelu nisu sačuvani, odnosno 150 metara ako ga nije bilo s morske strane. Sustavna arheološka istraživanja unutar bedema Ise provode se od godine 2005. te i dalje traju.¹ Iskopavanja su locirana uz istočni bedem, gdje su pronađeni ostaci stambene arhitekture, dijelovi ulica, odnosno komunikacija između dvaju stambenih objekata s odvodnim kanalima (slika 1).

Između dvaju stambenih objekata pronađeno je kameno popločenje i kamena nivelacija, uz zapadni vanjski zid istočnog objekta te uz istočni vanjski zid zapadnog objekta. Pretpostavlja se da popločenje i nivelacija čine hodnu površinu, odnosno komunikaciju između dvaju stambenih objekata. Između njih nalazio se kanal. U taj se kanal sa sjeverne strane slijevaju još dva manja kanala, jedan s istočne, a drugi sa zapadne strane (slika 2).

Preliminarnim analizama keramičkih ulomaka pronađenih unutar kanala izdvojili smo keramičke vrste, odredili njihov odnos i tamo gdje je moguće, putem komparativne metode, definirali najranije i najkasnije ulomke te ponudili kronološki okvir funkcioniranja kanala iz-

među dviju prostorija.

Stratigrafskim iskopavanjem uspjeli smo izdvojiti pet faza 'života' kanala. Uočavanjem tih faza donekle smo odredili i faze funkcioniranja stambenih objekata koji se nalaze uz kanal, odnosno samog života unutar zidina antičke Ise.

I. faza: gradnja objekata 1 i 2

Uz istočne zidine antičke Ise nalazi se objekt 1. Njegov istočni zid gotovo dodiruje bedeme grada. Iskopavanja objekta 2 još su u tijeku. Arhitektura zidova upućuje na helenističko razdoblje gradnje.

II. faza: gradnja komunikacija između objekata

Tijekom kampanje godine 2006. započelo se s istraživanjem prostora izvan objekta 1, odnosno s njegove zapadne strane. Na tom dijelu pronađene su velike pravilne četvrtaste ploče složene jedna uz drugu. Ploče leže na živcu te se, prateći konfiguraciju terena, stepenasto spuštaju prema jugu. Pretpostavljamo da su služile kao pločnik. Na zapadnoj strani uz objekt 2 nisu pronađene ploče, nego kamena nivelacija za koju se pretpostavlja da je služila također kao hodna površina. Između popločenja i kamene nivelacije je kanal. Kanal je širine od 95 do 110 cm, dok mu dubina ovisi o padu terena; tako je sa sjeverne strane dubok oko 30 cm, a s južne oko 60 cm. Možemo pretpostaviti da se nedugo nakon gradnje zidova objekata 1 i 2 između njih

	bez kola	hfk	rfk	gkk	amf/p.	cigle	novovjek.	ukupno:
F,G-1	56	708	265	1209	198	411	0	2847
F,G-2	2	72	1	118	10	60	0	263
F-3,4	0	10	10	23	0	0	0	43
G-1	0	0	3	1	0	0	0	4
G- 1'	0	0	0	1	5	6	0	12
F, G-1'	0	12	2	35	1	26	3	79
ukupno	58	802	281	1387	214	503	3	3248

Tablica 1.
Statistički prikaz pronađenih keramičkih ulomaka u kvadrantima unutar kanala (iskopavanja 2006., 2007. i 2008.)

Bez kola = keramika rađena bez lončarskog kola, hfk = helenistička fina keramika, rfk = rimska fina keramika, gkk = gruba kuhinjska keramika, amf/p. = amfore/piti, novovjek. = novovjekovna keramika

	bez kola	gfk	rfk	gkk	amf	cigle	ukupno:
F,G-1	40	558	123	664	157	310	1852
F,G-2	2	72	1	118	10	60	263
F-3,4	0	10	14	23	0	0	47
G-3,4	0	0	3	1	0	0	4
ukupno:	42	640	141	806	167	370	2166

Tablica 2.
Sstatistički prikaz pronađenih keramičkih ulomaka u sloju 35,000 (iskopavanja 2006., 2007. i 2008.)

Bez kola = keramika rađena bez lončarskog kola, hfk = helenistička fina keramika, rfk = rimska fina keramika, gkk = gruba kuhinjska keramika, amf/p. = amfore/piti, novovjek. = novovjekovna keramika

ustavlja komunikacija. Popločenje i kamenu nivelaciju presjekla su dva manja kanala od tegula, koji se nastavljaju u ovaj veći kanal, a vjerojatno su služili za odvod oborinskih voda s obaju objekata (slika 2).

III. faza: funkcioniranje kanala

Statistička analiza keramičkih ulomaka u slojevima unutar kanala pokazala je da je najviše zastupljena gruba kuhinjska keramika, a pronađeni su i ulomci fine helenističke i rimske keramike te amfora i pita (*pithos*).

Najviše keramičkih ulomaka unutar kvadranta u kanalu pronađeno je u sloju crne zemlje (SJ 35,000) koji leži na živcu (tablica 2). Osim keramičkih ulomaka, unutar ovog sloja pronađeni su ulomci životinjskih kostiju, odnosno organskih tvari koji su sloju protokom vremena dali crnu boju.

Razvidno je da je u ovom sloju najviše zastupljena gruba kuhinjska keramika, a fine helenističke keramike gotovo je četiri puta više u odnosu na finu rimsku keramiku.

Keramički nalazi iz sloja 35,000 Fina keramika

Keramika tipa *Gnathia* predstavlja najraniju keramičku vrstu pronađenu unutar kanala. Ulomci crvene i blijedožute gline, pravilnih, duboko urezanih kanelura i crnog premaza pripadaju importu iz južne Italije. Radi se o ulomku trbuha enohoje (*oinochoe*) te jednom ulomku vjerojatno dna skifa (*skyphos*). Vertikalno žlijebljenje (kanelure) karakteristično je za kasnu fazu proizvodnje keramike tipa *Gnathia*.² Dugo se držalo da je ta faza, kao i cjelokupna proizvodnja te keramičke vrste završila godine 272. pr. Kr., s prvim rimskim osvajanjem grčke kolonije *Taras* (današnji Taranto) u južnoj Italiji, koja je bila vodeći centar proizvodnje. Novija istraživanja nekropole u Tarantu, kao i istraživanja na ostalim nalazištima južne Italije, pokazala su da je proizvodnja trajala cijelo 3. st. pr. Kr. te da je završila vjerojatno tijekom prve trećine 2. st. pr. Kr.³ (slika 3).

Osim ovih importiranih ulomaka ističe se ulomak oboja skifa sa S-profilacijom, karakterističnom za isejske skife. Naime, od kraja 4. i tijekom 3. st. pr. Kr. oblici posuda tipa *Gnathia* doživljavaju određene morfološke promjene.

¹ Arheološka istraživanja u Isi vodi Boris Čargo, viši kustos Arheološke zbirke i lokaliteta Issa na Visu, Arheološkog muzeja u Splitu.

² Green 2001 i ondje citirana literatura.

³ Fozzer 1994, str. 325-334, Graepler 1997, Hempel 2001, Puritani 2001, str. 379-403.

Slika 3.
Ulomci importirane keramike tipa Gnathia

Dimenzije posuda se smanjuju te one dobivaju elegantniji oblik, odnosno stopa dobiva nogu iz koje izlazi tijelo posude blage S-profilacije.⁴ To se zamjećuje na skifima u južnoj Italiji. No kod skifa pronađenih u Isi očita je tendencija k još većem naglašavanju trbuha posude, odnosno većoj profilaciji tijela. Isejska proizvodnja keramike tipa *Gnathia* započela je krajem 3. st. pr. Kr. i trajala je do 1. st. pr. Kr.⁵ Na skifu pronađenom u kanalu vidljive su slikane crvene vodoravne i kose vrpce ispod oboda (slika 4).

Unutar ovog sloja u kanalu je pronađena obična helenistička neukrašena keramika (eng. *Plain Ware*, tal. *La ceramica di «argilla beige»*). Većina ulomaka pripada tanjurima i zdjelama, a ističe se ulomak oboda unguentarija blijedožute ili bež boje gline, bez premaza i ukrasa. Na području srednje Dalmacije unguentariji su, osim u grobovima na Martvilu u Visu,⁶ pronađeni u Faru (*Pharos*)⁷ i Resniku⁸ te na svetištima na Palagruži⁹ i rtu Ploča.¹⁰ Imali su funeralnu i utilitarnu namjenu te predstavljaju najrašireniji oblik keramičkih

posuda tijekom helenističko razdoblja. Proizvodili su se u različitim keramičkim radionicama, koje su imale svoj tipološki i kronološki razvoj.¹¹ Prema analogijama i predloženoj klasifikaciji unguentarija iz Taranta, ulomak iz sloja 35,000 u kanalu pokazuje najviše sličnosti s oblicima unguentarija tipa 611 datiranih, prema Hempelu, u fazu E1 i E2, tarantske nekropole, odnosno od 200. do 100. g. pr. Kr.¹² (slika 5). Ulomci reljefne helenističke keramike poprilično su istrošeni te je teško govoriti o njihovom ukrasu. Može se, međutim, vidjeti motiv tzv. vrhova strelica, omiljeni motiv na reljefnoj keramici kasnoga helenističkog razdoblja. Ovi ulomci vjerojatno pripadaju čašama (tzv. megarskim čašama). Zanimljivo je da ulomci ove keramičke vrste nisu pronađeni u velikom broju u južnoj Italiji, za razliku od Grčke i Sicilije, gdje su bili iznimno popularni.¹³ Kalupi reljefne keramike pronađeni su u Visu, na području Male bande, iznad nekropole Martvilo,¹⁴ u Resniku i Zadru,¹⁵ što su jasni pokazatelji o postojanju radionice reljefne keramike u kasnom helenističkom razdoblju na području Dalmacije (slika 6).

Slika 4.
Ulomak oboda isejske keramike tipa Gnathia

Slika 5.
Ulomak unguentarija

Slika 6.
Ulomci reljefne helenističke keramike

Zanimljiv je ulomak trbuha reljefne keramike koja ima smeđi premaz i debele stijenke blijedožute boje; ulomak pripada tzv. jonskim zdjelama. Ulomci reljefne keramike sa smeđim premazom pronađeni su na Palagruži i rtu Ploči,¹⁶ u Resniku, brodolomu kod Čiova te u Albaniji.¹⁷ U južnoj Italiji ovakav je premaz iznimno rijedak, pa se pretpostavlja da zdjele potječu iz radionica na istočnoj obali Jadrana¹⁸ (slika 7).

Slika 7.
Ulomak tzv. jonske zdjele

4 Lippolis 1994, str. 238-281; Lanza 2006, str. 75-86.

5 Kirigin 1990, str. 58-65.

6 Čargo 2009.

7 Jeličić-Radonić 1995, str. 67, br. 17; Miše 2005, str. 42-44, sl. 22-25. 2.

8 Osobnim uvidom u keramički materijal iz Resnika. Ovom prilikom zahvaljujem Ivanu Šuti i Ivanki Kamenjarin iz Muzeja grada Kaštela što su mi omogućili vizualni pregled keramičkog materijala s Resnika.

9 Osobnim uvidom u keramički materijal s Palagruže.

10 Šešelj 2010, str. 256-259.

11 Hempel 2001, str. 103.

12 Hempel 2001, str. 103-106.

13 Hempel 2001, str. 117-118, navodi neke od primjera pronađenih u Tarantu. O italjskim tzv. megarskim čašama kod: Puppo 1995, a za Grčku: Rotroff 1982.

14 Kirigin 1986, str. 29, br. 136; Čargo 2007, str. 50-52; Čargo, Miše 2010 u tisku, gdje se donose podaci o keramičarskoj proizvodnji u Isi tijekom kasnog helenističkog i ranog rimskog razdoblja.

15 Brusić 1999, str. 14, sl. 21, str. 119, sl. 22, A 120, A 121.

16 Miše, Šešelj 2008, str. 113-119.

17 Šešelj 2005, str. 51-55; Šešelj 2008, str. 105-107 (i ondje citirana literatura za područje sjeverne i srednje Dalmacije i otoka te Albanije).

18 Yntema 2001, str. 339; Šešelj 2005, str. 59.

Slika 8.
Ulomak tanjura

Slika 9.
Ulomak kantara

Slika 10.
Ulomci guta

Slika 11.
Ulomci guta

Osim ovih helenističkih keramičkih vrsta, pronađena je helenistička keramika sive fature i sivog premaza. Toj vrsti pripadaju ulomci tanjura na kojima se vidi ukras izveden kotačićem (eng. *Rouletting*, slika 8), ulomak vrpčaste vertikalne ručke kantara (*kantharos*, slika 9) i dva ulomka istoga guta (*guttus*, slika 10 i 11).

Naziv siva keramika (eng. *Grey Glaze* ili *Grey Gloss Ware*, *Republican Grey wares*, njem. *Graue Ware*, tal. *La ceramica a «pasta grigia»*) općenito se koristi za keramiku sive fature i različitih inačica sivog premaza, koja se proizvodila tijekom 2. i 1. st. pr. Kr. Pretpostavlja se da se radi o novom načinu pečenja koji se proširio među keramičarima unutar različitih radionica, s inačicama u kvaliteti

Slika 12.
Ulomci keramike tankih stijenki s barbotinom

Slika 13.
Ulomci keramike tankih stijenki

gline i premaza.¹⁹ Produkcija sive keramike nije tako jasno definirana kao kod reljefne keramike. Repertoar oblika čine posude otvorene forme, u većini slučajeva tanjuri.²⁰

Osim u Isi²¹, ulomci sive keramike najbrojniji su u naseljima i svetištima kasnohelenističkog i ranorimskog razdoblja na području srednjeg istočnog Jadrana.²²

Osim helenističke keramike u sloju 35,000 pronađena je, premda u manjem omjeru, keramika ranoga rimskog razdoblja. Radi se o prilično fragmentiranim malim ulomcima keramike tankih stijenki, među kojima se ističe ulomak sive fature s fino izvedenom tehnikom barbotina (slika 12, 2). Osim sive fature pronađena je i narančasta i blijedožuta te se vjerojatno radi o ulomcima čaša²³ (slika 13).

Kuhinjska keramika

Spomenuto je da je statističkim analizama keramičkih ulomaka unutar kanala pronađeno najviše ulomaka kuh-

¹⁹ Hempel 2001, str. 113.

²⁰ Tipologiju sive helenističke keramike iz južne Italije donosi Yntema 2005.

²¹ Cambi, Kirigin, Marin 1981, str. 70, T. XIII; Kirigin 1990, str. 62; Čargo 2007, str. 37-42, br. 1-17 autor ih naziva "isejska keramika s crnim premazom".

²² Osobni uvid u materijal s Palagruže i Resnika, a za rt Ploča Šešelj 2010, str. 111-126.

²³ Šešelj 2010, str. 189-222.

Slika 14.
Ulomak s apliciranom vrpcom

injske keramike (tablica 1 i 2). Među brojnim ulomcima ističe se nekoliko ulomaka vjerojatno jedne ili dvije posude koje su rađene rukom (ukupno 58 ulomaka). Svi ulomci imaju grubu fakturu i tragove gorenja. Radi li se ovdje o helenističkoj kuhinjskoj keramici koja je rađena bez upotrebe lončarskog kola ili, pak, o ilirskoj prapovijesnoj keramici, teško je reći. Na jednom od ulomaka vidljiva je aplicirana vrpca s utisnutim ukrasom koji je karakterističan za ilirsku prapovijesnu keramiku (slika 14). Ulomak s apliciranom vrpcom) No u ovom arheološkom kontekstu nismo sigurni u postojanje predhelenškoga ilirskog kulturnog sloja. Dosadašnja arheološka istraživanja u Isi i arheometrijske analize keramičkih ulomaka pokazali su da je lokalna isejska keramičarska proizvodnja fine keramike započela u 3. st. pr. Kr.²⁴ Naravno, očekivati je da je proizvodnja utilitarnih kuhinjski posuda započela nešto ranije. Na žalost, ilirska prapovijesna keramika još uvijek nije jasno definirana i nedostaje nam njezina klasifikacija te ne možemo sa sigurnošću reći pripadaju li ovi ulomci toj keramičkoj vrsti i razdoblju. Osim toga, ovdje se radi o jednoj ili dvije posude koje su se našle u helenističkom/ranorimskom kontekstu (slika 15).

Ostalu kuhinjsku keramiku čine ulomci kaserola, lonaca na kojima se vide tragovi gorenja, zdjela, plitkih tava i vrčeva (slika 16 i 17). Kuhinjsku keramiku teško je točnije datirati. Riječ je o posudama za svakodnevnu upotrebu, koje tijekom različitih razdoblja nisu u tolikoj mjeri bile podložne stilskim i tipološkim promjenama da bi se mogao dati njihov jasniji kronološki okvir.²⁵ Ulomak horizontalno izvučenog oboda, prema analogijama iz Korinta, vjerojatno

Crtež 1.
Ulomak plitke zdjele

pripada helenističkom loncu²⁶ (slika 18). Istom razdoblju mogao bi pripadati ulomak dna tave za pečenje²⁷ (slika 19). Također su pronađeni ulomci pita, od kojih valja izdvojiti ulomak na kojemu je vidljiv bršljanov friz iznad kojeg je motiv pasjeg skoka (slika 20).

Keramički nalazi iz sloja 16,000

Iznad sloja 35,000 nalazio se sloj 16,000, koji također možemo vezati uz funkciju kanala i života grada. U njemu je pronađeno manje nalaza. Od ulomaka fine keramike izdvojeni su ulomci oboda čaše i tanjura italske sigilate, koja se proizvodila na prijelazu iz stare u novu eru, dakle od sredine 1. st. pr. Kr. do 1. st. posl. Kr.²⁸ (Slika 21)

Kuhinjsku keramiku pronađenu u ovom sloju također predstavljaju ulomci kaserola, zdjela i lonaca na kojima se vide tragovi gorenja. Nekoliko ulomaka posuda rađenih bez upotrebe lončarskog kola i s apliciranom vrpcom s utisnutim ukrasom pronađeno je i u ovom sloju. Prema fakturi riječ je o ulomcima posuda koji su pronađeni i u sloju ispod, odnosno u sloju 35,000 te pretpostavljamo da je došlo do miješanja ovih dvaju slojeva.

Ulomak plitke kuhinjske posude (širina = 1,2 cm, visina = 2,3 cm, debljina stijenke = 0,4 cm), s tragovima gorenja na vanjskoj stijenci i žlijebom za poklopac, pokazuje analogije s posudom pronađenom u Benghaziju, gdje je datirana na prijelaz iz 1. u 2. st. posl. Kr.²⁹ Slične posude pronađene

26 Edwards 1975, T. 21. 613.

27 Edwards 1975, T. 32. 703.

28 Hayes 1997, str. 41-52.

29 Riley 1979, sl.103. 510.

Slika 15.
Ulomci kuhinjske keramike radene bez lončarskog kola

Slika 16.
Ulomci kuhinjske keramike

Slika 17.
Ulomci kuhinjske keramike

Slika 18.
Ulomci helenističkog lonca

24 Čargo, Miše 2010 (u tisku).

25 Miše 2006, str. 204.

Slika 19.
Ulomak tave za pečenje

Slika 20.
Ulomak pita

Slika 21.
Ulomci italske sigilate

Slika 22.
Ulomak trolisnog vrča tipa Hayes Knossos I

Slika 23.
Ulomak trolisnog vrča tipa Hayes Knossos I

su u Naroni, a datiraju se od 60. do 250. g.³⁰ (crtež 1).

Zanimljiv je ulomak vrča trolisnog izljeva tipa *Hayes Knossos I*, egejskog porijekla, koji se datira od 80. do 250. g. Ovakvi ulomci pronađeni su u Naroni.³¹ Ulomak vrča s trolisnim izljevom bio bi najmlađi datirani ulomak koji je pronađen unutar kanala (slika 22 i 23).

IV. faza: zatrpavanje kanala

Ova faza uočena je uz južni rubu kvadranta F-0 i F-1; na mjestu gdje kanal završava, nalazio se sloj velikog kamenja i kompaktne žbuke. Radi se o zapuni kanala. U ovim slojevima nije bilo pokretnog arheološkog nalaza te je teško reći u kojem je razdoblju došlo do zatrpavanja kanala. Međutim, imamo li u vidu keramiku koja je pronađena u kanalu, posebno onu u sloju 16,000 koji je ispod kamenja, gdje je pronađen vrč tipa *Hayes Knossos I*, do zatrpavanja je vjerojatno došlo nakon godine 250.

V. faza: rušenje objekta 1

Nad popločenjem i iznad kamenja koje zatrpava kanal bio je sloj velikog kamenja i žbuke koji su vjerojatno pali sa zapadnog zida objekta 1. Osim kamenja bilo je ulomaka amfora i tegula, pa pretpostavljamo da je u tom razdoblju došlo do urušavanja stambenog objekta 1. Daljnjim istraživanjem prostora južno od kanala i objekta 2, utvrdit ćemo nije li se ista situacija dogodila s objektom 2.

Arheološkim istraživanjima unutar bedema antičke Ise pronađena su dva stambena objekta, između koji se nalazio odvodni kanal. Kanal je vjerojatno služio za odvod oborinskih voda sa sjevernih pristava na brdu Gradini. Na osnovi nalaza životinjskih kostiju pretpostavljamo da je služio i kao otpadni kanal prilikom funkcioniranja stambenih objekata uz njega. Stratigrafskim iskopavanjem izdvojili smo pet faza funkcioniranja kanala, koje smo usporedili s analizama pronađenih keramičkih ulomaka. Preliminarnim keramičkim analizama nastojali smo okvirno utvrditi razdoblje kada je kanal bio u funkciji. Statističkim analizama utvrđeno je da je pronađeno najviše ulomaka kuhinjske keramike. No kako je datiranje prema kuhinjskoj keramici vrlo nesigurno jer se ona, kao utilitarna keramika, tipološki nije znatno mijenjala tijekom vremena, jasniju sliku dala nam je analiza ulomaka fine keramike. Među ulomcima fine keramike najviše je ulomaka kasnohelenističke keramike, koja se, prema nalazima keramike tipa *Gnathia*, ulomku ungu-

entarija te nalazima sive i reljefne helenističke keramike može datirati od kraja 3. do 1. st. pr. Kr. Ranorimska fina keramika zastupljena je u nešto manjem broju, uglavnom s malim ulomcima čaša keramike tankih stijenki. Ulomak vrča s trolisnim izljevom tipa *Hayes Knossos I* koji se datira od 80. do 250. g. pripada najkasnijim keramičkim oblicima pronađenim unutar kanala. Ovako široko datiranje kanala je, ipak, preliminarno te za jasniji kronološki okvir funkcioniranja kanala valja istražiti objekte smještene uz njega, kao i keramičke nalaze te nalaze novca.

Istraživanja na ovom nalazištu nastavljena su u listopadu godine 2009., kada su se otvorili kvadranti južno od prethodnih te je zamijećeno da se kanal nastavlja prema jugu i strmo pada prateći konfiguraciju terena.

30 Topić 2004, str. 347-351, T. 37. 42.

31 Topić 2004, str. 379-382, T.67-70.

Literatura

Brusić 1999

Z. Brusić, *Hellenistic and Roman Relief Pottery in Liburnia, (North-East Adriatic, Croatia)*, British Archaeological Reports, International series 817, Oxford 1999.

Cambi, Kirigin, Marin 1981

N. Cambi, B. Kirigin, E. Marin, *Zaštitna arheološka istraživanja helenističke nekropole Isse (1976. I 1979. god)-Preliminarni izvještaj*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LXXV, Split 1981, 63-83.

Čargo 2007

B. Čargo, *Grčko-helenistička keramika u Arheološkom muzeju u Splitu*, Split 2007.

Čargo 2009

B. Čargo, *Martvilo, zapadna isejska nekropola*, neobjavljeni magistarski rad, Zagreb 2009.

Čargo, Miše 2010 (u tisku)

B. Čargo, M. Miše, *Lončarska proizvodnja u Isi*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 103, u tisku.

Edwards 1975

G. R. Edwards, *Corinth. Corinthian Hellenistic Pottery III/III*. New Jersey 1975.

Fozzer 1994

S. Fozzer, *La ceramica sovraddipinta e la documentazione della necropoli di Taranto*, u: *Taranto, la necropoli: aspetti e problemi della documentazione archeologica dal VII al I secolo a. C.*, E. Lippolis (ur.), Taranto 1994, 325-334.

Graepler 1997

D. Graepler, *Tonfiguren im Grab. Fundkontexte Hellenistischer Terrakotten aus der Nekropole von Tarent*, München 1997.

Green 2001

J. R. Green, *Gnathia and Other Overpainted Wares of Italy and Sicily: a Survey*, u: *Céramiques hellénistiques et romaines III*, P. Lévêque, J. P. Morel (ur.), Paris 2001, 57-103.

Hayes 1997

J. W. Hayes, *Handbook of Mediterranean Pottery*, London 1997.

Hempel 2001

K. G. Hempel, *Die Nekropole von Tarent im 2. und 1. Jahrhundert. Studien zur materiellen Kultur (La necropoli di Taranto nel II e I sec. a. C. Studi sulla cultura materiale)*, Taranto 2001.

Jeličić-Radonić, Rauter Plančić 1995

J. Jeličić-Radonić, B. Rauter Plančić (ur.), *Pharos- antički Stari Grad (katalog izložbe)*, Zagreb 1995.

Kirigin 1986

B. Kirigin, *Issa- otok Vis v helenizmu (katalog izložbe)*, Ljubljana 1986.

Kirigin 1990

B. Kirigin, *Late Gnathia: a glimpse at the Issa case*, B επιστημονική συνάντηση για την ελληνιστική κεραμική. Χρονολογικά προβλήματα της ελληνιστικής κεραμικής. Πρακτικά, Rodos 22-25 Μαρτίου 1989, Athens 1990, 58-65.

Lanza 2006

E. Lanza, *Ceramica sovraddipinta cosiddetta "di Gnathia" in Peucezia. Problemi di contestualizzazione*, neobjavljena doktorska disertacija, Padova 2006.

Lippolis 1994

E. Lippolis, *La necropoli ellenistica: problemi di classificazione e cronologia dei materiali*, u: *Taranto, la necropoli: aspetti e problemi della documentazione archeologica dal VII al I secolo a. C.*, E. Lippolis (ur.), Taranto 1994, 238-281.

Miše 2005

M. Miše, *Grčka i helenistička keramika iz Farosa u Arheološkom muzeju u Splitu (stari fond)*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 98, Split 2005, 25-48.

Miše 2006

M. Miše, *Antička kuhinjska keramika iz Diomedovog svetišta na Palagruži*, Histria Antiqua 14, Pula 2006, 203-215.

Miše, Šešelj 2008

M. Miše, L. Šešelj, *The late Hellenistic and early Roman fine pottery from the sanctuaries of Diomedes in Dalmatia*, Acta Rei Cretariae Romanae Favtorum 40, Bonn 2008, 113-119.

Puppo 1995

P. Puppo, *Le coppe megarasi in Italia*, Roma 1995.

Puritani 2002

L. Puritani, *Problemi di classificazione e di datazione della cosiddetta «ceramica di Gnathia»*, Archeologia classica LIII, n.s. 3, Roma 2002, 379-403.

Riley 1979

J. A. Riley, *The Coarse Pottery from Berenice. Excavation at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice) II*, Tripoli 1979, 91-466.

Rotroff 1982

S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Moldmade Bowls*, Agora XXII, Princeton, New Jersey 1982.

Šešelj 2005

L. Šešelj, *Utjecaji dirahijskih keramičkih radionica na području srednje Dalmacije*, Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku 98, Split 2005, 49-61.

Šešelj 2008

L. Šešelj, *The influence of the Dyrrachium pottery workshops in central and south Dalmatia*, Acta Rei Cretariae Romanae Favtorum, 40, Bonn 2008, 105-112.

Šešelj 2010

L. Šešelj, *Promunturium Diomedis. Svetište na rtu Ploča i jadranska pomorska trgovina u helenističkom razdoblju*, neobjavljena doktorska disertacija, Zadar 2010.

Topić 2004

M. Topić, *Posude za svakodnevnu uporabu grublje izradbe, amfore, terakote i kultne posude iz Augustema Narone*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 96, Split 2004, 303-515.

Yntema 2001

D. Yntema, *Pre-Roman Valesio. Excavations of the Amsterdam Free University at Valesio, Province of Brindisi, South Italy I, The pottery*, Amsterdam 2001.

Yntema 2005

D. Yntema, *Conspectus Formarum of Apulian Grey Gloss wares*, Amsterdam 2005.

Summary

Preliminary pottery analysis found intra muros of ancient Issa

Key words: house, preliminary pottery analysis, coarse kitchen ware, fine pottery, "Gnathia" type pottery, relief mould made helenistic pottery, Gray Gloss Ware, Thin Walled Pottery

The archaeological excavations in ancient Issa conducted in 2006, 2007 and 2008 constitute the first systematic intra muros excavations of the Hellenistic settlement on the Adriatic islands. Two houses were found near the east city wall with a drain between them. The drain was probably used for wastewater or precipitation run-off. Within the drain, we were able to define five different phases. With preliminary pottery analysis, we roughly dated the drain from the late third century BC to the third century AD. This broadly chronological framework must be considered preliminary because on-site excavations are still in progress. Statistical analysis of the potsherds found in the drain show that most of the fragments are coarse kitchenware while fine pottery is represented by Hellenistic and Early Roman ware. Two fragments of Gnathian oenochoi and one skyphos are imports from South Italy and can be dated to end of the third century BC. The skyphos fragments with S-curve profile may be considered local Issa Gnathian types. Fragments of a plate with incised rouletting decoration are grey gloss ware, as are kantharos and guttus fragments. Relief mould-made pottery was also found with the so-called arrowhead motif and one with brown glaze. The quantity of Roman fine pottery is less than Hellenistic by a factor of our. Some small fragments of thin-walled pottery with grey and orange buff clay were found. As for kitchenware, fragments of pots and a bowl were found, but intriguing are the fragments of hand-made kitchenware with traces of firing on the external wall. This fragment may belong to the earliest phase of the settlement. According the recent archaeological and archaeometric analyses, pottery production in Issa began at the end of the third century BC, so hand-made fragments may belong to this phase. The latest dated pottery fragment found within the drain is a jug of Hayes-Knosos type, dated from 80 to 250 AD.